

(unknown project)

Remedium Amoris

Table of contents

1.

Eneas Silvius poeta Ipolito Mediolanensi salutem plurimam dicit.

Querebaris mecum nocte preterita quod amori operam dares, nec delibutum ac vincitum animum solvere posses. Dixisti te nec virginem, nec nuptam, nec viduam amare, sed mulierem, quamvis pulcram, meretricem tamen, quibuslibet viris precii causa sese substernentem. Id tibi molestum esse aiebas libenterque amorem hunc velle te postergare, sed viam modumque nescire quo fieri liber et amore vacuus posses. Nam, etsi plures sacerdotes consulueris, neminem tamen remedia que tibi viderentur efficacia protulisse dicebas. Rogasti igitur me magnisque precibus efflagitasti egritudini tue ut aliquam afferrem medelam ac iter ostenderem tibi quo posses ardentis amoris flammam effugere. Parebo desiderio tuo salubriaque prebebo tibi remedia, si ea amplecti volueris. Nec verebor medici culpam mihi ascribi, si tu obedientis egroti personam susceperis, quamvis arbitror quos consuluisti sacerdotes satis tibi fecisse, si precepta tenuisses que illi dederunt. Sed tibi visa fuerunt fortasse gravia: nam cum dicerent 'fuge illam, nihil sibi loquaris, nihil de illa audias', durum verbum visum est. Ac febricitans quoque invitatus audit frigida pocula sibi negari. Si tamen sanari vult quod medicus mandat diligenter observat. Tu ergo, mi Ipolite, si vis amorem evadere liberque fieri, prepara te, ut que precipiam facias. Noscito egrotum te fore maximaque infirmitate detentum et, propter sanitatem, dura et aspera esse plurima subeunda. Nempe egrotus es, mi Ipolite, omnis qui amat, ac nedum egrotus, sed mente etiam captus atque insanus et amens. De amore inquam illicito. Nam deum colere et amare parentes, uxorem et liberos virtutis est non vitii sanitatisque non egritudinis; ac tu amorem illicitum sequeris. Quid tu esse amorem, de quo iam loquimur, credis? Veteres putaverunt illum ex Venere Vulcanoque natum puerum alatum, cecum, sagittam in manibus habentem quibus viros et mulieres feriens, ardorem dilectionis infunderet. Apud Virgilium legimus: "nunc scio

[Page 134]

quid sit amor, duris in cotibus illum Ismaros aut Rodope aut extremi Garamantes, nec generis nostri puerum, nec sanguinis edunt. Sed error hic mortalis populi fuit qui veritatem attingere non potuit. Amor, ut in tragediis inquit Seneca, nihil est aliud nisi vis quedam magna mentis blandusque animi calor qui iuvene gignitur luxu, otio et inter leta fortune bona nutritur. Hic mentem hominis eripit, iudicium omne pervertit, sensum hebetat, animum extinguit. Nanque cum mulierem diligis, non in te sed in illa vivis. Quid igitur peius est quam viventem non vivere? Quam sensum habentem non sentire? Quam oculis predictum non videre? Equidem, qui amat in alium mutatur virum, nec loquitur nec facit que ante solebat. Hinc Parmeno apud Terentium: "dii boni, quid hoc morbi est? Adeo homines mutarier ex amore ut non cognoscas eundem esse?". Putat comicus morbum esse amorem, nec male putat. Nam et apud Macrobius luxuriam, que vel mater amoris est vel filia, teterrimi morbi partem Hippocras esse dicit. Hic morbus plerumque iuvenes aggreditur, sed viros quoque senesque vexat, tantoque periculosior et risu dignior est quanto persona que capta est, etate aut scientia, censetur prestantior. Cum ergo, Ipolite, captus sis amorique servias, scias te morbosum esse. Si morbosus es, liberari stude. Nam quis morbum patitur qui curari non velit? Sane,

ut morbus gravior est, acerbior, periculosior, eo morborum maior est de sanitate cura. Tua infirmitas magna est, sit et cure diligentia magna. Cogita, mi Ipolite, quo in statu est. Tu nihil te extimas, quicquid tibi eveniat leve est, solum super amica anxius es, non parentes, non necessarios, non benefactores magnificis, solus tuus animus in amica est: illam amas, illam promoves, illam somnias, de illa cogitas, de illa loqueris, de illa suspiras, nihil agis quin memoriam eius habeas. En stultitiam, amentiam morbumque terribilissimum! An non est petenda cura? Quis non sanari hoc morbo

[Page 136]

velit? Ceterum ad salutem tuam hec sunt necessaria, Ipolite, que si feceris sanus eris; si neglexeris, sepelieris in morbo tuo, nec te quisquam iuvare poterit. Cogita primum quam remote a preceptis dei recessisti qui, cum deberes deum ex toto corde diligere, creaturam amasti et in ea omnem tuam dilectionem posuisti; sic enim factus es idolorum cultor: nam qui creaturam deo preponit idolatra est. Negabis te idolatram esse, quasi non preponas creatori creatum? Ac, si verum fateri vis, plus tuam amicam diligis quam deum. Nam que deus mandat negligis, postergas, contemnis; que vult amica summa cum diligentia curas adimplere. Et hoc nempe est preferre mulierem deo. Heu quam magnum est malum, quam periculosum, quam detestabile creaturam sic amare ut deum parvifacias. Deus, cum esses nihil, te aliquid esse fecit, nec te lapidem, nec te feram, nec te gentilem, nec ludeum, sed hominem Christianum fecit, ut posses scire divina, sacrata et viam qua itur in celum. Ipse quoque deus, cum ob culpam primi parentis tu et ceteri homines paradysum amisissetis, nasci pro te voluit, fieri homo, capi, cedi, vituperari, crucifigi, mori ac suo te precioso redimere sanguine. En, quam magna ingratitudo est, iniquitas, inhumanitas, feritas, hunc, qui tanta pro te fecerit, propter vilem relinquere mulierculam! Hoc satis te ceterosque Christianos movere deberet ut, obmissis amoribus illicitis, deo soli servirent. Sed cogita ulterius quid agis, Ipolite. Pulcra tibi videtur amica tua: credisne sic semper pulcra erit? "Res est forma fugax", ut inquit tragedus: mulier que hodie formosa est, cras deformis erit. Quid tu bona perpetua et immutabilia pro caducis mutabilibusque permutas? Sit, ut putas, spectabili forma mulier, leve hoc bonum est. Nihil forma mulieris est, nisi moribus adiuta. Castitas est que feminam laudat, non forma. Tu non castitatem sequeris, formam solam amas. Forma hec uti flos agri decedit; rosa mane rubet, sero languescit. Nihil formosius est virtute atque honestate. Si hanc intuereris, multo tibi formosior videretur quam tua sit amica. Etenim nec Lucifer, nec Hesperus tam decorus est quam ipsa facies honestatis quam, qui relinquit propter mulierem, extima, oro, quam sit delirus et amens. Ceterum, Ipolite, ut tecum non multis utar, hec quam amas mulier non tua sola est, sed complures eam habent. Nec ipsa te solum amat, sed alios quoque amat. Quid tu

[Page 138]

in turba vis facere? Cogita te esse iam in vespero, iam senem, iam morti proximum: visne cum iuvenibus contendere, vis cum robustis pugnare? quid tibi in illo prelio queris in quo victor succumbes? Magna res est virum senem a iuvenibus extorquere mulierem. Sis tamen potens ut extorqueas, quid vicisti cum prelium huiusmodi sit ut vincens succumbat? Quid est, oro, mulier nisi iuventutis expilatrix, virorum rapina, senum mors, patrimonii devoratrix, honoris perniciēs, pabulum diaboli, ianua mortis, inferni supplementum? Cogita, Ipolite, quot mala per mulierem obvenerint, cum Salomon, cum Holofernes, cum Samson per mulierem decepti fuerint. Non te credas sic fortem esse ut non illudaris. Sed quanto viris illis debilius es, incautior, imprudentior, tanto te ab eo loco semove in quo potes decipi. Nihil est mulieris amor qui cum peccato est. Non est in muliere stabilitas, que nunc te amat cras alium amabit et una tecum amabit. Quid tu hunc amorem extimes qui in plures divisus est? Nulla mulier tam fixe aliquem amavit, que, veniente novo proco, novisque precibus vel muneribus non mutavit amorem. Mulier est animal imperfectum, varium, fallax, multis morbis passionibusque subiectum, sine fide, sine timore, sine constantia, sine pietate. De his loquor mulieribus que turpes admittunt amores. Nunquam hee stabiles sunt. Nanque, ut semel a recto tramite recesserunt, iam se liberas arbitrantur, ut, quocumque velint,

vagentur, nec amplius vel mariti vel amici timorem habent Credo equidem illam coeundi fetidam voluptatem tibi, qui iam senio exhaustus es, parum placere. Nam quid, nedum tibi antiquo et arido, sed iuveni humecto, illa inepta et spurcida voluptas conferre potest? Quam mox penitudo consequitur! An non magna res est ammonitio illa ac citatio, sive comminatio quedam, que, post peccatum, e vestigio mentem hominis cruciat? Quam iniquus est homo qui totiens ammonitus non quiescit, qui punitus non emendatur, qui correctus non efficitur melior! Quid ille actus carnalis operatur, nisi carnis interitum? Utinam solam carnem interimeret et non occideret animam! At duo cum invicem coeunt, vir atque femina, quasi duo vasa testea mihi videntur que inter se confricentur, donec rumpantur et ad nihilum redigantur. Tu tamen non in coitu, sed in

[Page 140]

visu sermoneque forsitan oblectaris. Quid, obsecro, in visu est tam pulcri ut non invenias aliquid pulcrius? Pulcritudo quam debemus querere in celo est cui nulla potest res mundana comparari. In illa omnis perfectio est, mundana semper diminuta sunt. Illa perpetua, hec caduca; illa fixa, hec fluxa; hanc quam tu miraris formam paululum quid febris eripiet aut, si morbus abfuerit, senectus non deerit que illam teretem succi plenamque faciem rugosam crispamque reddat. Fient illa que nunc miraris membra decursu temporis arida, nigra, squalida, fetore ac spurcicia plena. Non oculi splendorem servabunt, fetebit os, collum incurvabitur, corpus undique sicco et arido trunco fiet simile; cogita hec et averte spem priusque fuge quam priveris. Multo enim melius est, rem contemnere quam perdere. Iam vero de sermone suavi, dulci, placido et mellifluo quo te dicis oblectari, admodum miror. Quid enim sermo muliebris in se dulce habet? Quid dicit tibi amica? Nempe aut queritur aut plorat aut minatur aut tibi inanes fabellas refert. Dicit quid cum vicina fecerit, quid somniaverit, quot ova gallina pepererit, quibus floribusserta componantur. Omnis sermo mulieris de re vana levique est in quo qui oblectatur et ipsum levem esse oportet. Narrat tibi nonnunquam et cum alio amatore quo pacto iacuerit, quid doni receperit, quam cenam habuerit, quibus voluptatibus fuerit usa. Que res non gaudium tibi, sed cruciatum afferunt. Sed accipe que velis gaudia in sermone amice, erisne tam amens rationisque inops ut non magis in alicuius docti viri verbis sermonibusque leteris? Resume omnia simul que in amore sunt gaudia rursusque tedia; multa ista, pauca illa reperies veramque illius sententiam dices qui parum mellis in multo felle mersum inquit amorem esse. Cum ergo, Ipolite, totus amor, de quo loquimur, vanus, asper, amarus damnosusque sit et hominem morbo gravissimo teneat, curandum est ut ab eo libereris. Cura autem ea est ut menti tue persuadeas malum esse amorem. Post hec declines amice sermonem, otium fugias, in negotio semper sis, viros bonos qui te instruant sequaris, nulli ludo, nulli convivio intersis. Si quid largita est amica, abs te abiicias. Nihil penes te sit quod illius fuerit, puta illam esse nuntium diaboli qui te perdere velit. Sint in memoria

[Page 142]

Christi beneficia que tibi impendit. Cogita quot beneficii premia in celestibus sedibus et quot malefacienti supplicia apud inferos preparata sunt. Cogita dies tuos assidue fieri breviores instareque semper ultimum. Cogita quia irrisui est qui amat, et presertim vir evo maturus, cogita instabilem mulieris animum, cogita perditionem temporis, quo nihil est preciosius, cogita dissipationem bonorum, cogita vitam quam vivimus brevissimam in hoc seculo, quamvis voluptatibus sit dedita et in alio mundo, quem inquiremus, nullum esse vite finem. Hec, si tecum sedulo cogitaveris preceptaque iste tenueris, amorem quo cruciaris a te brevi tempore relegabis virumque alium te prestabis, deo gratum celoque dignum. Vale. Hec habui que nunc raptim contra amorem dicerem; alias, ubi otium fuerit, pluribus te amonebo. Iterum vale et quod tibi damno est avertere stude. **Ex Vienna, 2 kalendis ianuarii 1446.**

[Home](#)

Aeneas Silvius Piccolomini. Date: 2018-08-01